

RhetoricaScandinavica

Vol 30 / 2026

**Tema:
Manifestets transformationer**

Tidskrift för skandinavisk retorikforskning
Nr. 92 – 2026

Abstract

RhetoricaScandinavica, ISBN 2002-7974

No 92, 2026, pp 84–98, Publisher: Retorikförlaget AB

 <https://www.doi.org/10.52610/rhs.v30i92.463>

Author Louise Anna Ladegaard, University of Copenhagen

<https://orcid.org/0000-0003-3131-0856>

Title Norms in motion – a reading of sapphic safe spaces as affective manifestos. [”Normer i bevægelse – en læsning af sapphiske safe spaces som affektive manifeste”]

Abstract This article explores sapphic safe spaces in a rhetorical interpretation of those as affective manifestos in motion. In opposition to society’s conventional heteronormative spaces, sapphic safe spaces manifest an alternative universe that enact and embody sapphic ideals and culture. The rhetorical gain in reading safe spaces as manifestos is rooted in an interpretation of the manifesto genre as social actions (Miller, 1984; Auken, 2020). The sapphic safe spaces are examined through an autoethnographic, rhetorical field study of a sapphic safe space. The field study shows how sapphic safe spaces manifest a utopian world in which sapphic people have a unique opportunity to feel a sense of belonging and safety through the experience of alignment between body and space and thereby acquire rhetorical agency (cf. Just, 2025).

Keywords Manifesto, affect, participatory research, sapphic, queer

*Louise Anna Ladegaard, cand.mag. i retorik ved Københavns
Universitet,
louise.ladegaard@protonmail.com / 0000-0003-3131-0856*

Louise Anna Ladegaard:

Normer i bevægelse

– en læsning af sapfiske safe spaces som affektive manifester

Denne artikel foretager en læsning af sapfiske safe spaces som affektive *manifester i bevægelse*. I opposition til samfundets gængse heteronormative rum manifesterer sapfiske safe spaces et alternativt univers, der udlever sapfiske idealer og kultur. Det retoriske udbytte i læsningen af safe spaces som manifester forankres i en fortolkning af manifestgenren som sociale handlinger (Miller, 1984; Auken, 2020). De sapfiske safe spaces belyses gennem et autoetnografisk, retorisk feltstudie af et sapfisk safe space. Feltstudiet viser, hvordan sapfiske safe spaces manifesterer en uto-pisk idealverden, hvor sapfiske kroppe kan opleve og blive til i en komfortabel affektiv væren og dermed blive rustet til retorisk handlekraft (jf. Just, 2025).

Som heteroseksuel i en kompulsiv heteroseksuel verden vil man, i henhold til Sara Ahmed (2014), affektivt kunne være komfortabel i sin seksuelle orientering: Kroppens retning er som udgangspunkt perfekt formet til det heteronormative samfund, der omgiver den, og man vil kunne bevæge sig igennem verden med en partner, uden frygt for at blive mødt med undren, chikane eller vold på baggrund af sin seksualitet. Som sapfisk person er oplevelsen en anden. Her vil man mærke en inkongruens mellem retningen, som ens seksuelle og romantiske orientering strækker sig i, og samfundet, som omkranser den – og i højere grad træde varomt, når man bevæger sig igennem gængse, normative rum. Men i sapfiske safe spaces kan man træde ind i en anden verden, hvor normer sætter i bevægelse, og sapfiske værdier, kultur og historie bliver til virkelighed.

I denne artikel undersøger jeg affekten i sapfiske safe spaces, og hvordan sapfiske personer oplever – og bliver til – i disse rum. Jeg spørger: Hvordan undersøger man sapfiske safe spaces som et manifest, og hvad kan vi lære om manifester ved at ud-

vide genreforståelsen til at inkludere disse rum? Dette gør jeg gennem en læsning af sapfiske safe spaces som *manifeste i bevægelse*. I opposition til samfundets gængse heteronormative rum konstituerer, kropsliggør og manifesterer sapfiske safe spaces en alternativ idealverden, hvor sapfiske værdier, kultur og historie bliver til virkelighed, og hvor sapfiske kroppe kan opleve og blive til i en mere komfortabel affektiv væren (Ahmed, 2006; 2014). Undersøgelsen tager del i bevægelsen mod opfattelsen af manifeste som mere end blot tekster (fx Ahmed, 2017; Somigli, 2003; Moser, 2026) og har særligt fokus på at belyse manifestgenrens affektive aspekter, hvilket er i dialog med nylige studier af affekt som en dimension af retorisk handlekraft (Just, 2025). I stedet for at beskæftige mig med, hvad manifestet *er*, er jeg interesseret i, hvad manifestet *kan*. Mit forskningsspørgsmål er derfor: Hvilket retorisk udbytte og potentiale er der i at læse sapfiske safe spaces som manifeste?

Først vil jeg indlede artiklen med brugen af ordet *doxa* om kompulsiv heteroseksualitet og dens sammenhæng med vores affektive oplevelse af verden. Derefter vil jeg redegøre for min læsning af sapfiske safe spaces som manifeste med en konceptualisering af genrer som sociale handlinger (Miller, 1984; Auken, 2020). Desuden vil jeg reflektere over mine metodologiske valg med afsæt i teori om autoetnografi (Boll, 2024) og deltagende kritisk retorik (Middleton, Endres, Hess og Senda-Cook, 2015) med inddragelse af Kent Ono og John Sloops konceptualisering af telos-begrebet (1992), samt Greg Dickinson og Giorgia Aiello's begreb *being through there* (2016).

Endelig vil jeg gå til analysen af mit autoetnografiske retoriske feltarbejde, som jeg foretog til et event i et sapfisk safe space med afsæt i mine feltnoter. Min analyse viser, hvordan sapfiske safe spaces kan manifestere et alternativ til den etablerede *doxa*, hvor sapfiske personer kan opleve affektiv komfortabelhed og tilhørsforhold gennem oplevelsen af tilpasning mellem krop og rum og ved at kunne spejle sig i andre sapfiske personer og sapfisk kultur. Dog retter jeg en kritisk opmærksomhed mod, hvordan nogle sapfiske safe spaces er domineret af hvidhed og utilgængelighed for personer med fysiske funktionsnedsættelser, hvilket begrænser manifestets normkritiske potentiale.

Kompulsiv heteroseksualitet som *doxa*

Før jeg belyser manifestet som genre, vender jeg opmærksomheden mod kompulsiv heteroseksualitet som *doxa*. Allerførst vil jeg tage et kig på begrebet normer og dets sammenhæng med *doxa*-begrebet for at etablere et grundlag for at analysere de normkritiske og -brydende karakteristika ved det sapfiske safe space, som generelt er kendetegnende for manifestgenren (Moser, 2024).

Ifølge Karen Liebling Madsen, Janne Jørgensen og Jacob Graack, forfattere til værket *Normkritik i pædagogisk praksis*, er normer “en samlet betegnelse for det sæt af uskrevne regler, som regulerer vores syn på, hvad der er kulturelt passende i en given social sammenhæng” (2022, s. 26). Inden for det normkritiske felt arbejder man med, hvordan nogle normer kan have store konsekvenser og være begrænsende og ekskluderende for dem, der falder uden for dem (Liebling, Jørgensen &

Graack, 2022). Et af de udbredte normer i samfundet er kompulsiv heteroseksualitet, altså at man antager, at personer er heteroseksuelle, indtil det modsatte er bevist – en norm, der bygger på og reproducerer undertrykkende queerfobiske strukturer (Rich, 1980).

Jeg anser normer som en komponent af, hvad doxa som begreb kan indebære; Michael Calvin McGees definition af doxa som en “matrix of rules, rituals and conventions we ‘take for granted’ by assuming their goodness and truth and accepting the conditions they create as the ‘natural order of things’” (1990, s. 280) er i overensstemmelse med begrebet normer – begge handler om det implicerede, vi uden videre tager for givet, som passende og naturligt. Derfor betegner jeg i artiklen kompulsiv heteroseksualitet som en doxa – en normativ institution, der er bredt accepteret og dybt forankret i samfundets kultur, og som sætter sig i vores affektive væren og muligheden for tilblivelse i verden.

I *Orientations: Toward a Queer Phenomenology* fremlægger Ahmed en tilgang, hvor hun forsøger at belyse den seksuelle orientering som et fænomenologisk spørgsmål:

If orientation is a matter of how we reside in place, then sexual orientation might also be a matter of residence, of how we inhabit spaces, and who or what we inhabit spaces with. (...) Orientations are about the directions we take that put some things and not others in our reach. (Ahmed, 2006, s. 343-352)

I hendes fænomenologiske tilgang til seksuelle orienteringers orienteringer ræsonnerer hun, hvordan kroppe tager form efter at blive orienteret mod hinanden og mod de objekter, de kan nå inden for deres kropslige horisont og dermed kan være i kontakt med (2006, s. 552). De kroppe og objekter, der er en del af ens horisont

is both shaped by what bodies do and in turn affects what bodies can do (...) We can ask what kinds of objects bodies tend toward in their tendencies, as well as how such tendencies shape what bodies tend toward. (2006, s. 552-553)

Altså former kroppen sig, når kroppen gentagende gange bevæger sig i en bestemt retning, mod en bestemt orientering. Ahmed beskriver, hvordan vores kroppe bliver formet mod at blive kompulsivt heteroseksuelle i gentagelsen af bevægelser mod heteroseksuelle objekter, der i konventionelle, heteroseksuelle hjem og igennem medier bliver placeret tæt inden for vores kropslige horisont (2006). Heteroseksualiseringen af kroppe og objekter skaber, hvad Judith Butler kalder “the field of heterosexual objects” (Ahmed, 2006, s. 558), og som Ahmed her videreudvikler:

Defined as an open or cleared ground, a field that contains objects would hence refer us to how certain objects are made available by clearing, through the delimitation of space as a space for other things rather than others, where things might include actions (doing things).

Heterosexuality in a way becomes a field, a space that gives ground to, or

even grounds, heterosexual action through the renunciation of what it is not, and also by the production of what it is. (2006, s. 558)

I Ahmeds kapitel, “Queer Feelings” fra værket *The Cultural Politics of Emotions* (2014) beskriver hun, hvordan normativitet er komfortabel for dem, der kan bosætte sig i den – i dette tilfælde heteroseksuelle, men kunne i beskæftigelsen med andre diskriminationsakser også havde været mænd, hvide, ciskønnede, kropskapable, neurotypiske eller andre majoritetspositioner (2014, s. 147). Verden, man lever i – “the field of heterosexual objects” – er allerede formet efter og passer til formen af ens krop, så ens krop og rummet harmonisk kan gå i ét med hinanden (2014, s. 147-148).

Når ens krop ikke kan passe ind i “the field of heterosexual objects”, kan det føles som “a physical press on the surface of the body (...) We are pressed into lines, just as lines are the accumulation of such moments of pressure, or what we can call ‘stress points’” (2014, s. 553). Hvor heteroseksuelle kroppe er kendetegnet ved at være komfortable, idet deres kroppe og ‘rummet’ er tilpasset hinanden, da kan det ellers komfortable rum føles akavet, ukomfortabelt og desorienterende for ikke-heteroseksuelle:

Comfort is about the fit between body and object: my comfortable chair may be awkward for you, with your differently-shaped body (...) Discomfort is a feeling of disorientation: one’s body feels out of place, awkward, unsettled. (2014, s. 148)

Ahmed pointerer, hvordan det at blive udsat for disse små mikroaggressioner gentagende gange kan blive oplevet som et sår (“injury”), når man igen og igen bliver konfronteret med ikke at passe ind i det heteroseksuelle rum, som de fleste andre lever komfortabelt i uden at tænke over det (2014, s. 147). I konventionelle rum bliver sapfiske personer konfronteret med “straightening devices”; i modsætning til heteroseksuelle er der inkongruens mellem ‘formen’ på vores kroppe og ‘formen’ på rummene, vi typisk bevæger os i (2014, s. 563).

Sapfiske safe spaces som *manifeste i bevægelse*

Manifestet er en åben og flydende genre, der ikke har én entydig definition for, hvilke artefakter der er inkluderet (Yanoshevsky, 2009, s. 267). Kira Skovbo Moser påpeger, hvordan man med afsæt i Carolyn Millers retoriske genreforståelse (1984) kan “rykke fokus på genre som rent formelle og stilistiske kriterier til spørgsmålet om genre som en social handling” (2024, s. 183). Frem for at definere manifestet som genre ud fra, om et artefakt lever op til en bestemt form, defineres genren ud fra, om den udfylder en funktion (jf. Yanoshevsky, 2009, s. 265-266).

Selvom teoretikere beskriver funktionerne af manifestet på forskellige måder, er det ofte de samme elementer, der går igen i skildringer af manifestet som en social handling. For eksempel peger både Janet Lyon og Galia Yanoshevsky på skabelsen af et manifest som udøvelse af magtkritisk handlekraft: Lyon beskriver det at skrive som et manifest som at “participate symbolically in a history of struggle against

dominant forces; it is to link one's voice to the countless voices of previous revolutionary conflicts" (Lyon, 1999, s. 4), mens Yanoshevsky skildrer manifestet som "a programmatic discourse of power because it aspires to change reality with words" (Yanoshevsky, 2009, s. 264-265).

Derudover er det gennemgående i manifestforskningen, at de skildres som kollektivistiske. Alice Kaplan skriver i artiklen "Recent Theoretical Work with Pamphlets and Manifestoes": "the manifesto is collective [...] The manifest, as its name implies, sets up to make something *manifest*, to redefine, to redistribute meaning. [...] manifestoes will always contain arguments for their own visibility – they will be unusually image-laden" (Kaplan, 1983, s. 76). Ligeledes skildrer Luca Somigli manifestet som "a privileged way for dissenting or marginalized voices to speak out, to affirm their presence, to reach out to like-minded individuals and invite them to band together for a common cause" (2003, s. 22), og Evangelos Chrysagis og Panos Kompatsiaris beskriver manifestet som "a means of forming a future community or group identity" i et brud med tidligere kulturelle bevægelser (2022, s. 210). Frem for at manifestet blot omhandler én persons vilje og intention, er manifestet altså ofte en kollektivistisk proces, der trækker tråde mellem fortidens undertrykkelse og fremtidens potentiale, og hvor man sammen manifesterer en gruppeidentitet for at skabe forandring.

På trods af at manifestet er forankret i sin funktion frem for en form, er der ifølge Moser alligevel træk, der er karakteristiske for manifestet som genre. Hun opridser fire gennemgående kendetegn for manifestet, nemlig 1) *performativt*, 2) *normkritisk og -brydende*, 3) *konstitutivt* og 4) *narrativt* (2024).

Selvom manifestet traditionelt er blevet associeret med tekster, findes der manifestforskning, der har udvidet genren til at omfatte ikke-tekstlige objekter (Kaplan, 1983, s. 77). Mit sigte med denne artikel er dog ikke at diskutere manifestets formelle genretræk. Yanoshevsky fremhæver, hvordan kritikere spiller en rolle for, hvilke retoriske artefakter der bliver skildret som et manifest – forholdet mellem manifeste og forskningen i dem påvirker gensidigt hinanden:

manifestos are the place where researchers intervene, like physicians, to diagnose the political/artistic problems and concerns of an epoch or a field (...) The manifesto appeals to critics because it is halfway between self-identification and knowledge: the critics recognize themselves in it, since they are after all the ones who 'gave the baby its name', but at the same time they must suspect it for its rhetoric and apply to it their critical faculties. (Yanoshevsky, 2009, s. 276)

Ved at foretage en læsning af sappiske safe spaces som manifeste ændrer jeg altså "den måde, vi forstår både tekst og afsender på" i min analyse; idet jeg omtaler rummene som manifeste, bidrager jeg til, at "vi tilskriver de[m] kvaliteter fra manifestet, og forstår de[m] i kontekst af manifestgenreens historie" samt fortolker dem som en specifik genrehandling (Moser, 2025, s. 183). Ifølge Moser er omskifteligheden kendetegnende for genren: "Genrens historik inviterer simpelthen til transformation og nytænkning" (Moser, 2025, s. 182) – derfor ser jeg det som i naturlig

tråd med genren at nytænke i hvilke situationer den kan tages i brug og åbne for nye fortolkningsmuligheder. Med forankring i Millers og Sune Aukens konceptualisering af genrer som sociale handlinger (1984; 2020) træffer jeg altså et retorisk valg som analytiker ved at bruge manifestgenren som en linse til at undersøge de retoriske kvaliteter og funktioner ved sapfiske safe spaces.

Jeg omtaler de sapfiske spaces specifikt som manifester i *bevægelse*, både for at fremhæve dimensionerne af det sapfiske safe space som et levende, kropsligt og rumligt artefakt og for at markere min orientering i min læsning mod manifestets affektive kvaliteter. Ved at bygge bro mellem manifestgenren og Ahmeds queer fænomenologi (2006) er dette mit forsøg på at bidrage til undersøgelsen af manifestets affektive kvaliteter, samt at bidrage til den igangværende bevægelse (fx Ahmed, 2017; Moser, 2026) mod forståelsen af undersøgelsen af manifestet som mere end blot tekstbårne artefakter.

Metodologiske overvejelser om feltstudiet

I min undersøgelse af sapfiske safe spaces som affektive manifester vil jeg gennemgå mine metodologiske overvejelser for mit feltstudie med udgangspunkt i deltagende kritisk retorik og autoetnografi. I mit feltarbejde af et sapfisk safe space anvender jeg tilgangen deltagende kritisk retorik, der blev udviklet af Michael Middleton, Aaron Hess, Danielle Endres og Samantha Senda-Cook i 2015 som et paraplybegreb af teoretiske og metodologiske perspektiver “to theorize *in situ* critical scholarship” (Middleton, Hess, Endres & Senda-Cook, 2015, s. 14). Med afsæt i deltagende kritisk retorik som tilgang vil jeg her redegøre for mine metodologiske overvejelser.

Deltagende kritisk retorik er, grundet i dens orientering mod kritisk retorik (jf. McKerrow, 1989), fokuseret på magtkritik samt en stor grad af selvrefleksion hos kritikerens. I den deltagende kritiske retorik tager Middleton et al. den kritiske retoriks ide om magtkritik videre – de orienterer ikke blot deres retoriske studier mod kritik i sig selv, men lægger vægt på en interventionistisk magtkritik:

By critical praxis we mean a practice in which critics not only analyze rhetoric, but also seek to intervene in structures of power and engage with communities by doing rhetoric. (Middleton et al., 2015, s. 18)

Med deres fokus på kritikerens engagement opfordrer de til, at kritikere i højere grad fokuserer på “immediate political struggles in which the critic and the communities they research are located” og bevæge sig væk fra tendensen til at centralisere politiske kampe, der er fjerne i både tid og sted (2015, s. 18-19).

Middleton et al. forbinder deltagende kritisk retorik med Kent Ono og John Sloops telos-begreb (1998). I deres konceptualisering af telos-begrebet argumenterer de for, at man som retorisk analytiker bør skubbe noget af sin skepticisme til side og sætte sig fast på én bestemt retning og ét formål (telos) for at kunne skabe en konstruktiv retorisk kritik.

Derudover lægger de vægt på, at det ikke er muligt for kritikerens at basere sine analyser på indre motivationer og refleksioner, som befandt de sig i et vakuum, men

at analytikeren altid vil være “constrained to comment within culture as a member of it” og “cannot work solely within the self” (1998, s. 50-51). Som konsekvens af det må kritikeren altid stå ved sin forbundethed med den kulturelle kontekst og “see their work in situ related to the circumstance, situation, and history of the artifact and its world” (1998, s. 50).

Jeg forsøger ikke at tilstræbe en neutral position eller at lade som om, at jeg som analytiker kan bevæge mig uden om kulturen, jeg opererer inden for – i stedet omfavner jeg kulturen og konstituerer den som en del af mit analyseobjekt. I stedet for blot at være observatører bør kritikere ifølge Middleton et al. på egen krop erfare “the embodied, emplaced experience” og være aktive deltagere i den retorik, de beskæftiger sig med i deres forskning (2015, s. 14-19). Dertil er feltstudiet kendetegnet ved at være auto-etnografisk, idet jeg som analytiker både er “the subject and object of study and as an instrument and medium” – altså har feltstudiet sit udgangspunkt i min egen levede, affektive oplevelse som subjekt i rummet (Boll, 2024, s. 674).

I anvendelsen af deltagende kritisk retorik som tilgang finder jeg det oplagt at implementere affektteori som en måde at forstå og beskrive sine kropslige, indlejrede oplevelser af at bevæge sig gennem forskellige rum som minoritet i et safe space (jf. Ahmed, 2014). Idet feltstudiet er retorisk, vil jeg have fokus på eventets symbolske, persuasive affekter og forankre min analyse i læsningen af rummet som et manifest med særligt fokus på dets affektive kvaliteter, herunder deres kobling til handlekraft.

Sine Nørholm Just beskriver i sin leksikonartikel om emnet, hvordan studiet af retorisk handlekraft i skandinavisk retorikforskning nyligt har formet sig i tre hovedretninger, deriblandt handlekraftens affektive dimension (2025, para. 3). Her skildrer hun affekt som en grundlæggende forudsætning for retorisk handlekraft: “Vi må som modtagere stemmes for en sag for at mobilisere vilje til at handle på den, men er krop og sind i oprør, kan det som afsender være vanskeligt at få et ord frem” (2025, para. 18). Artiklen trækker på disse ideer om affektens betydning for retorisk handlekraft, som Just fremhæver der “med fordel kan undersøges yderligere” (2025, para. 18), og den illustrerer, hvordan den affektive væren i et sapfisk safe space kan styrke den retoriske handlekraft i mødet med det omgivende samfund.

I denne artikel bruger jeg, når det giver mening, ordet “vi” frem for “de”, når jeg omtaler sapfiske personer. Dette gør jeg først og fremmest for at markere min situering som sapfisk, og at jeg selv er en del af målgruppen for og bruger af rummene: “participatory critical rhetoric affords critics the opportunity to stand with, for, and among the people whose rhetoric we study” (Middleton et al., 2015, s. 14-19). Men jeg gør det også for aktivt at modarbejde ”os og dem”-retorikken, der er fremherskende i diskurser om minoriteter:

If we are, for example, critics interested in rearticulating homosexuality, we could choose to find routes by which to move homosexuals discursively and rhetorically from a position of ‘they’ to a position of ‘we’, interpellating

homosexuals into conditions more acceptable within discourse. (Ono & Sloop, 1992, s. 55-56)

Ved at omtale og anskue minoriteter, som fx sappiske personer, som et “vi” frem for et “de”, kan vi bevæge os væk fra andetgørelsen af minoriteter og i stedet se os som en ligeværdig gruppe, som er en del af samfundets fællesskab.

I mit feltstudie er jeg desuden orienteret mod konceptet “being through there”, der retter opmærksomhed mod, hvordan den rumlige dimension af retorikken samt den kropslige oplevelse former retoriske oplevelser. Bevægelsen i feltstudier reflekterer, hvordan vi mennesker i både vores kropslige, tidslige og rumlige dimensioner oplever vores liv (Dickinson & Aiello, 2016). I mit feltstudie er jeg en aktiv deltager, der bevæger mig gennem rummet frem for blot at observere det og interagere med de andre tilstedeværende, og jeg får dermed en indlevende oplevelse af, hvordan det er at være en del af det trygge rum.

Idet studiet er autoetnografisk og tager udgangspunkt i min egen subjektposition, ser jeg denne artikel som blot ét blik og spadestik ned i sappiske safe spaces som genstandsfelt, der på ingen måde kan stå alene i at belyse sappiske safe spaces. Hertil er det vigtigt at understrege, særligt i forhold til mit feltstudie, at jeg som hvid lesbisk har et partikulært perspektiv, der på ingen måde repræsenterer alle sappiske personer; min affektive væren i sappiske safe spaces vil uomtvisteligt reflektere de måder, hvorpå jeg i min position som hvid, ciskønnet og kropskapabel er kongruent med vores samfunds idealer. På trods af begrænsningerne i mit perspektiv og genstandsfelt vælger jeg, med inspiration fra Ono og Sloops telos-begreb, at lægge skepticismen til side og forpligte mig til ét interventionistisk formål, ét telos: I en tid hvor graden af lesbofobi er stigende i Europa (EL*C, 2021, s. 6), mens antallet af safe spaces for sappiske personer er drastisk faldende på tværs af lande (Chudy, 2023), vil jeg gennem en undersøgelse af sappiske safe spaces belyse de retoriske kvaliteter ved sappiske safe spaces, og hvordan de i deres manifestation af et utopisk univers sætter normer i bevægelse.

Da jeg som en del af min deltagelse i et sappisk safe space vælger at foretage et feltstudie, kunne man være betænkelig ved, om jeg ved at anlægge et analyserende blik kunne være med til at gøre det rum, der var intenderet for at være trygt, utrygt. På baggrund af de etiske overvejelser ved at gøre rummet til genstand for forskningen uden at gøre de øvrige deltagere bevidste om det, har jeg i denne artikel valgt at anonymisere det specifikke sappiske safe space, som jeg deltog i. Ud over de etiske overvejelser er mit valg også i overensstemmelse med min metodiske forankring i autoetnografi: I og med at analytikeren i et autoetnografisk feltstudie både har funktionen af at være “the subject and object of study and as an instrument and medium of the autoethnographic process” (Boll, 2024, s. 674), anser jeg ikke genstandsfeltet for analysen som at være det partikulære sappiske safe space, som jeg deltog i; i stedet består analyseobjektet af min oplevelse som erfarende subjekt, og hvordan jeg i mødet med manifesteret affektivt sætter i bevægelse og bliver til som sappisk.

Retorisk autoetnografisk feltstudie af det sapfiske safe space

Jeg vil nu gå videre til mit feltstudie af det sapfiske safe space. Arrangementet foregik om aftenen, hvor der blev vist en historisk, romantisk film med et sapfisk par i hovedrollen.

Inden eventet havde jeg endnu ikke besluttet mig for, at jeg ville deltage i eventet som analytiker og bruge det som anledning til at lave et feltstudie. Først og fremmest var jeg taget derhen for at have en hyggelig aften sammen med min veninde, som er sapfisk ligesom mig selv, men det var først, da jeg havde sat mig til rette, at jeg indså, at arrangementet var en oplagt anledning:

Måske skulle jeg se det, at jeg er til det her arrangement, som en mulighed for at være retoriker 'in the field' og tage feltnoter? Jeg tager min taske op for at rode efter at finde en kuglepen og noget at skrive på. (Fra feltnoter, s. 2-3)

Det, at jeg endnu ikke havde besluttet mig på for at bruge eventet til feltarbejdet, hjalp mig til at bevæge mig naturligt og autentisk gennem rummet, som jeg ville have gjort, hvis jeg blot var der for at deltage for min fornøjelses skyld. Jeg skrev mine feltnoter under filmvisningen, så det ikke påvirkede arrangementet, og så jeg ikke behøvede at fortælle andre ud over min veninde, at jeg brugte arrangementet som anledning til et feltstudie. Da lyset var slukket under filmen, kunne jeg ikke se papiret, jeg skrev på, og dermed ikke lave sammenhængende noter. Derfor skrev jeg primært i punktform under eventet og har efterfølgende gjort feltnoterne mere sammenhængende for at gøre dem mere meningsdannende og forståelige for mig selv.

Til eventet var der gjort klar med masser af pynt:

Jazzen flyder ud af højttalerne, og en masse små stearinlys tindrer i vindueskarmen i kontrast til mørket bag ruderne. Ved loftet hænger der også lyskæder, og rummet er domineret af en dyb, rød farve.

Der er skrevet '8. marts hver dag!' (Fra feltnoter, s. 2)

Pyntningen og musikken skabte en hyggelig og varm atmosfære, der gjorde det nemt at slappe af og at nyde at være til i rummet.

Flere af pyntegenstandene er ikke blot et udtryk for sapfisk kultur i nutiden, men et materielt vidnesbyrd om den danske, sammenfildrede feministiske og lesbiske historie. En påmindelse om en ikke så fjern fortid, hvor sapfiske og feministiske aktivister arbejdede sammen for at skabe social forandring. Referencen til Kvindernes Kampdag den 8. marts samt de historiske, feministiske og sapfiske plakater minder om, at vores sapfiske kroppe ikke blot eksisterer i et 'nu', men bærer på en værdifuld historie, der strækker sig over tid. Med tanke på Dickinson og Aiello's teori bevæger vi os altså til arrangementet ikke bare igennem det fysiske rum; vi bevæger os gennem historien og forbinder fortiden og nutiden:

We can move from past to present to future. We can move from one street corner to the next, into buildings, and out into parks. In this way, moving marries the material and the cognitive, the spatial and the temporal. Moving

always is a here and a there, but it also always is in-between. This, of course, is what it means to be spatial, living, and everyday beings—we move through — we move through. (Dickinson & Aiello, 2016, s. 1304)

Den historiske dimension af eventet viste sig også i filmvisningen:

Det føles så vildt at se en historisk sapfisk film. En reminder om, at vi også eksisterede i fortiden. At på trods af de mange mikroaggressioner, når heteroseksuelle insinuerer, at det at være queer kun er noget, at folk gør, fordi det er 'moderne' og 'trendy', ikke har noget på sig: Vi har altid eksisteret, og vi sapfiske er bundet sammen, på tværs af tid og sted. (Fra feltnoter, s. 4)

Ligesom de fleste LGBTQIA+ arrangementer, jeg har været til, var flertallet, hvis ikke alle, til eventet mellem 20-35 år. Manglen på sapfiske personer at spejle sig i, der er ældre end 35 år, kan gøre det vanskeligt som ung sapfisk person at forestille sig, hvordan ens fremtid kan tage sig ud – det kan føles, som om sapfiske liv kun er noget, der findes, når man er ung, men 'går over', når man bliver ældre. Derfor er de materielle vidnesbyrd om sapfiske liv, der er blevet levet i 70'erne, en vigtig påmindelse om ikke bare vores fortid, men også vores fremtid: at sapfiske unge har et liv og fremtid foran sig, sådan som sapfiske personer havde det før dem.

Derudover var der også en plakat, der er en reference til det sapfiske zine *Lesbisk Kultur*:

Jeg genkender også plakaten med overskriften "Lesbiske børn" med søde portrætbilleder af forskellige lesbiske personer, fra dengang de var børn, som jeg genkender fra et lesbisk zine, jeg for noget tid siden så i den aalborgensiske LGBTQIA+ boghandel, Buens Bogcafé. Det, at jeg genkender plakaten, får mig til at føle samhørighed – at jeg er en del af den 'sapfiske kulturelle økologi', at det her er et univers, et fællesskab, en kultur, hvor jeg hører til. (Fra feltnoter, s. 2)

Det, at jeg havde interageret nok med sapfisk kultur, til at kunne identificere, hvor plakaten kom fra, gav mig en tilfredsstillende følelse af at være en del af en særlig kultur, et alternativ til den dominerende doxa, som jeg kan afkode og er forankret i – som jeg virkelig forstår.

I rummet og på bygningen var der også pyntegenstande, der specifikt signalerede transkultur og transinklusion:

Udenfor hænger der et stort trans flag [...] Blandt andet er der en cute perleplade på væggen med teksten 'Support women and cis women'. (Fra feltnoter, hhv. s. 1 og 2)

Disse genstande har også en historisk dimension, idet nogle prominente sapfiske safe spaces tidligere har været kendetegnet af en transekskluderende praksis. Derfor var jeg lettet over, hvordan facilitatorerne af arrangementet med deres udsmykning bevidst har sat deres præg og 'taget rummet tilbage' – både af det omgivende samfunds transfobi, men også fra ekskluderende mekanismer i dele af det interne sapfiske miljø. Med teksten "Support women and cis women" omstødes samfundets

transfobiske tendens til at se ciskønnede som dem med det 'rigtige' køn og transkønnede som dem med det 'kunstige' køn ved at lade de ciskønnede kvinder være den markerede gruppe. Transpositiviteten viste sig ikke kun på væggene, men også i diversiteten af de sapfiske personer, der deltog i eventet:

Da vi kommer ind i lokalet, genkender jeg en del folk fra queer-arrangementet fra før corona nedlukning på tværs af forskellige køn, kønsmodaliteter og kønsudtryk: transpersoner og cispersoner, non-binære. Femmes, butches og folk derimellem. (Fra feltnoter, s. 1)

Jeg var glad for at se, at mange transpersoner var til stede i rummet og havde lyst til at møde op. Jeg så det som et klart signal om, at der i rummet ikke kun skete en bevægelse væk fra samfundets gængse doxa, men at rummet også var en del af en bevægelse af det sapfiske rums interne normer. På trods af diversiteten i kønsmodaliteter og kønsudtryk var gruppen af deltagere på mange måder meget ensartet:

Rummet er domineret af hvide personer. Nogle grupper med synligt handicap og med behov for hjælpemidler, såsom kørestolsbrugere, er ekskluderet af begrænsningerne i det fysiske rum. Her er ikke ligefrem tilgængeligt i forhold til folk med fysiske funktionsnedsættelser. (Fra feltnoter, s. 1)

Selvom sapfiske safe spaces har til hensigt at bryde med diskriminerende normer for at skabe et trygt rum, er der ofte blinde vinkler, der gør, at sapfiske personer, der også oplever diskrimination på baggrund af andre minoritetspositioner, ikke føler sig trygge, særligt hvis rummene er domineret af og faciliteret af personer, der udelukkende er minoriseret i deres position som sapfisk:

whilst being queer may feel uncomfortable within heterosexual space, it does not then follow that queers always feel comfortable in queer spaces. (...) the discomfort is itself a sign that queer spaces may extend some bodies more than others (for example, some queer spaces might extend the mobility of white, middle-class bodies) (...) We can feel uncomfortable in the categories we inhabit, even categories that are shaped by their refusal of public comfort. (Ahmed, 2014, s. 151)

På grund af det overvældende overtal af hvide deltagere i eventet – samt hvide facilitatorer – vil oplevelsen i rummet formentlig ikke være lige så komfortabel for racialiserede sapfiske personer, som det er for mig som hvid sapfisk person. På trods af at racialiserede sapfiske personer måske vil føle kongruens med det sapfiske rum, er der en risiko for at de i kraft af deres racegjorte position vil føle sig desorienterede og ukomfortable, på samme måde som i gængse rum, og føle, hvad Ahmed beskriver som "a physical press on the surface of the body" (2014, s. 553).

I løbet af filmvisningen til eventet oplevede jeg selv en intens følelse af samhørighed. Det føltes som en helt særlig og betydningsfuld stund, da jeg sad og så en film, hvor jeg ikke alene kunne spejle mig i deres kærlighedsfortælling, der fandt sted på skærmen, men også kunne spejle mig i de sapfiske par, der befandt sig i rummet omkring mig; kærlighedsfortællinger, der minder om mit eget forhold, som er

bundet sammen i en fælles orientering:

Vi griner sammen eller laver små udbrud, når de to kvindelige hovedpersoner flirter akavet eller intenst. Vi spejler os i filmen, der spejler os tilbage i os (...) Her, i dette rum, kan vi genkende os selv i hinanden. Vi deler følelser og tanker, mens vi sidder her og kigger på skærmen, vi er bundet sammen i en orientering. (...) Jeg tindrer, da jeg ser sapfiske par sidde tæt på hinanden, kysse. (...) Det føles sært betydningsfuldt at sidde her, omgivet af andre som mig. (Fra feltnoter, s. 3)

Mens jeg ser den lesbiske kærlighedsfilm, går det op for mig, at jeg venter på en kropslig reaktion, en knude der vil forme sig i min mave – det, som Ahmed omtaler som 'sår', som opstår på ens krop, når man gentagende gang bliver konfronteret med ikke at passe ind i heteronormen. Men den reaktion, som min krop forventer opstår, et nyt sår, kommer aldrig – i stedet skyller en lettelse og afslappet følelse igennem mig, da det går op for mig, at jeg ikke forsøger med al min kraft at presse min kropsform ind i et rum, den ikke passer til: Normalt, når jeg ser sapfiske film eller videoer med andre, har jeg det, som om jeg skal holde vejret lidt. Afvente en akavet joke eller kommentarer fra folk, der prøver at være allierede, tolererende.

Holdte mig selv i snor, kom med kommentarer, der viser min ironiske distance til det, jeg ser foran mig (...) Her kan jeg bare læne mig tilbage. Give slip. (Fra feltnoter, s. 3)

I det sapfiske safe space behøver jeg ikke akavet at sidde i den 'heteroseksuelle stol' med min "differently-shaped body" (204, s. 148). I stedet kan jeg læne mig tilbage i stolen, der passer lige netop til mig. Hvile i min krops orientering og strække mig efter de objekter, jeg ønsker at nå, frem for dem, der i samfundets doxa, "the field of heterosexual objects", er blevet placeret i min nærhed. Lade mine sår hele fra den minoritetsstress, jeg oplever andre steder. I mødet med hinandens kroppe i dette rum bliver vi til som sapfiske personer. Ved sammen at skabe en anden kultur kan vi bringe de objekter, som vores krop ønsker, tættere på os selv og skabe en social, kropslig horisont, et rum, der er i kongruens med vores orientering. Finde en ny sti at gå frem for "the straight line":

The intimacy of contact shapes bodies as they orient toward each other, doing different kinds of work. In being oriented toward other women, lesbian desires also bring objects near, including sexual objects, as well as other kinds of objects, which might not have otherwise been reachable within the body horizon of the social. (Ahmed, 2006, s. 564)

I det sapfiske safe space med dets alternative kultur oplevede jeg en affektiv komfortabelhed, en inderlig følelse af at være omfavnet, tryk og set. I mødet med andre kroppe, der afspejler min egen, samt i den rumlige forbindelse til sapfisk kultur og historie mærkede jeg en kongruens mellem formen af min krop og rummet.

Den affektive væren var ikke blot noget, som jeg mærkede i det tidsrum, som jeg befandt mig til eventet; det var en oplevelse, som jeg også tænkte tilbage på efterfølgende, også længe efter at jeg havde forladt rummet, som havde det været et tekstligt manifest. En kropslig erfaring, der gjorde det nemmere for mig at træde ud i det heteronormative samfund. Ahmed påpeger, at det kan være udmattende at bevæge sig på tværs af samfundets normer:

We can be worn down as well as becoming down. Bodies need to be looked after. Bodies need to be nourished and fed. (...) So much energy is involved in the struggle not to be compromised by an existence. (Ahmed, 2017, s. 247)

Som en del af værket *Living a feminist life* fremfører Ahmed idéen om et “killjoy survival kit” (Ahmed, 2017, s. 247) – for at kunne bære at stå i opposition til det bestående, ser hun det som en forudsætning, at man prioriterer glæde:

When I am joyful, have I ceased to be a killjoy? Dance can be how we embrace the fragility of being thrown. And joy too is part of killjoy survival, without any question. We need joy to survive killing joy; we can even take joy from killing joy. (Ahmed, 2017, s. 248)

I skabelsen af et sapfisk safe space opstår der ikke blot komfortabelhed i ét isoleret (tids)rum; i det sapfiske safe space opstår den glæde, det kræver, for at kunne nære sin modstandsdygtighed. Som tidligere nævnt pointerer Lyon, at skrivningen af et manifest “is to participate in a history of struggle against dominant forces” (Lyon, 1999, s. 4). I kraft af det sapfiske rums magtkritiske, narrative og konstitutive kvaliteter, som er karakteristiske for manifestet (jf. Lyon, 1999, s. 4; Moser, 2024; Yanoshevsky, 2009, s. 264-265), fremmanes en virkelighed, der centrerer sapfiske personers oplevelser ved at skabe et rum kun for os der vender sig mod cishetero-patriarkalske magtstrukturer i det omgivende samfund. Gennem rummets sapfiske og transpositive pynt, filmvisning med et sapfisk par i hovedrollen samt nærværende fællesskab mellem marginaliserede kroppe, bryder det sapfiske safe space med samfundets doxa i overensstemmelse med Mosers skildring af manifeste som normkritiske og -brydende (2024).

Dertil etableres sapfiske safe space som et kollektivistisk manifest (jf. Kaplan, 1983, s. 76; Somogli, 2003, s. 22; Chrysagis & Kompatsiaris, 2022, s. 210); sapfiske safe spaces muliggør ikke bare oplevelsen af at kunne bevæge sig igennem et rum i samme orientering som andre – det giver den retoriske handlekraft til at blive ved med at bevæge sig på tværs af og, i fællesskab med andre sapfiske personer, flytte på undertrykkende normer i det omgivende samfund.

Konklusion

I denne artikel har jeg foretaget en læsning af sapfiske safe spaces som manifeste. Ved at læse et sapfisk safe space som et manifest, kunne jeg registrere, hvordan det at “participate in a history of struggle against dominant forces”, som Lyon formule-

rer det (Lyon, 2018, s. 4), kunne opleves som en kropslig og rumlig proces. Artiklen viser, hvordan manifester ikke blot kan læses og forstås som tekster, men kan mærkes affektivt. Det viser sig både i det sapfiske safe space og i det efterfølgende møde med det omgivende samfund, hvor oplevelsen af den trygge affektive væren rustet til retorisk handlekraft og modstandskraft. Feltstudiet af sapfiske safe spaces er et bidrag til den igangværende udvidelse af forståelsen af manifestgenren som mere end bare tekstlige artefakter (Ahmed, 2017; Moser, 2026) og til aktuelle undersøgelser af affektens betydning for retorisk handlekraft (Just, 2025), forankret i en conceptualisering af manifestgenren som social handling (Miller, 1984; Auken, 2020) og som affektiv (Moser, 2024). Den affektive kvalitet, som Moser (2024) fremhæver ved manifestet, oplevede jeg i praksis i det fysiske rum: I bevægelsen gennem rummet sattes normer i bevægelse, ikke blot i det konkrete rum, men også ved at jeg efterfølgende kunne bære manifestet med mig ud i den omgivende verden og blive styrket i min retoriske handlekraft til at kunne stille mig magtkritisk over for samfundets doxa (jf. Lyon, 1999; Just, 2025). Ved at se rummet som et manifest, blev mange af dets karakteristika, for eksempel skabelsen af et kollektivt “vi” (2014) konkretiseret og meget håndgribeligt; det fik bogstaveligt talt en rummelig dimension.

Dog er der tydelige begrænsninger i det normkritiske potentiale hos det sapfiske safe space, hvilket kommer til udtryk i det overvældende flertal af hvide deltagere samt tilsyneladende udelukkende hvide arrangører, der også er kendetegnende for mange andre sapfiske safe spaces. Yderligere forskning på området, der centrerer racialiserede sapfiske personer, vil være nødvendig for at undersøge, hvorvidt og hvordan forskellige minoritetsetniske grupper oplever (in)kongruens med sapfiske rum. Dette bidrag skal altså kun ses som det første forsøg på at se sapfiske safe spaces som manifester. Derudover har det analyserede sapfiske safe space ikke nogen elevator, og adgangen til eventet krævede, at ens krop kunne gå op ad en lang, trang trappe. Derved vil nogle sapfiske personer ikke alene være udelukket for at føle sig komfortable i rummet, men være ekskluderet fra overhovedet at være i stand til at deltage. For at skabe den komfortable affektive væren og tilblivelse for alle sapfiske personer i sapfiske spaces må vi derfor i vores facilitering være opmærksomme på, at vi for at skabe tryggere rum ikke kun skal bryde heteronormen. For at skabe et manifest, hvor alle sapfiske personer affektivt kan opleve komfortabelhed, kræver det, at sapfiske safe spaces ikke kun går imod kompulsiv heteroseksualitet, men udfordrer undertrykkende doxa på tværs af intersektioner.

Litteratur

- Ahmed, S. (2006). Orientations: Toward a queer phenomenology. *GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies* 12(4), 543-574. <https://muse.jhu.edu/article/202832>
- Ahmed, S. (2014). *Queer feelings*. In *the cultural politics of emotion*, 144–167. Edinburgh University Press. <http://www.jstor.org/stable/10.3366/j.ctt1g09x4q.12>
- Ahmed, S. (2017). CONCLUSION 1: A killjoy survival kit. In *Living a feminist life* (pp. 235–250). Duke University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctv11g9836.17>

- Ariel, N. (2021). Language games with 'manifesto'. *Culture, Theory and Critique*, 125-135.
- Auken, S. (2020). On genre as social action, uptake, and modest grand theory. *Discourse and Writing*, 30, 161-171.
- Boll, T. (2024). Meet "me" in the field (-notes): The selves and self-relations of autoethnography. *Qualitative Inquiry*, 30(8-9), 674-683.
- Chrysagis, E. & Kompatsiaris, P. (2022). Introduction: manifestos of the contemporary. *Culture, Theory and Critique*, 63:2-3, 119-124.
- Chudy, E. (2023). Where have all the lesbian bars gone? *PinkNews*.
<https://www.thepinknews.com/2023/10/27/where-have-all-the-lesbian-bars-gone/>
- Dickinson, G & Aiello, G. (2016). Being through there matters: Materiality, bodies, and movement in urban communication research. *International journal of communication*, Vol.10, 1294-1308.
- Euro-Central Asian Lesbian* Community (2021). *Lesbophobia – An intersectional form of violence*. <https://europeanlesbianconference.org/wp-content/uploads/2021/10/Lesbophobia-3.pdf>
- Just, S.N. (2025). Retorisk handlekraft. I: *Nordisk Retorikleksikon*.
<https://retorikleksikon.no/retorisk-handlekraft/>
- Frederiksen, M. B. (2012). Styr dine følelser! En affektiv vending. I M. B. Frederiksen, & M. Nebeling Petersen (red.), *I affekt: Skam, jubel og frygt som analysestrategi* (1 udg., s. 4-18). Varia, Center for Kvinde- og kønsforskning. varia Bind Vol. 9
<http://koensforskning.ku.dk/varia/laffekt.pdf>
- Kaplan, A. (1983). "Recent theoretical work with pamphlets and manifestoes," *L'esprit créateur* 23 (4): 74-82.
- Ladegaard, L.A. (2024). Mine feltnoter foretaget i det sapfiske safe space.
- Lyon, J. (1999). *Manifestoes: Provocations of the modern*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Madsen, K.L., Jørgensen J. & Graack, J. (2022). *Normkritik i pædagogisk praksis*. Hans Reitzels Forlag.
- McGee, M. C. (1990). Text, context, and the fragmentation of contemporary culture. *Western journal of speech communication*, 54(3), 274-289.
- McKerrow, R. E. (1989). Critical rhetoric. Theory and praxis. *Communication Monographs* 56 (2), 91- 111
- Middleton, M., Hess, A., Endres, D., & Senda-Cook, S. (2015). *Participatory critical rhetoric: Theoretical and methodological foundations for studying rhetoric in situ*. Lexington Books. (Introduction chapter)
- Miller, C. R. (1984). Genre as social action. *Quarterly journal of speech*, 70(2), 151-167.
- Moser, K.S. (2024). Luderer, akademikerer og manifestet: En retorisk analyse af genre-eksperimenter og talepositioner i to nyere danske manifeste. *Kvinder, Køn & Forskning*, 37(2), 180-193.
- Moser, K. S. (2026). Manifestet som transformativ proces: En undersøgelse af manifestets relation til retorisk handlekraft. *Rhetorica Scandinavica* [in press].
- Puchner, M. (2006). *Poetry of the revolution: Marx, manifestos, and the avant-Gardes*. Princeton: Princeton University Press. <https://doi.org/10.1515/9781400844128>
- Ono, K. A., & Sloop, J. M. (1992). Commitment to telos—A sustained critical rhetoric. *Communications Monographs*, 59(1), 48-60
- Rich, A. (1980). Compulsory heterosexuality and lesbian existence. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 5, 631-660.
- Somigli, L. (2003). *Legitimizing the artist: Manifesto writing and European modernism 1885-1915*. Toronto. University of Toronto Press.
- Yanoshevsky, G. (2009). Three decades of writing on manifesto: The making of a genre. *Poetics today*, 30(2), 257-286.